

Závody masného a uzenářského průmyslu na jihozápadní Moravě ve druhé polovině 30. let (1934 - 1938)*

BOHUMÍR SMUTNÝ

Po překonání hospodářské krize se začalo hospodářství Československa od roku 1934 zotavovat z jejích následků a v některých průmyslových odvětvích opět nastoupila konjunktura, která se koncem 30. let nesla již ve znamení válečného nebezpečí.

Celkový konzum masa a uzenářských výrobků se v Československu začal v roce 1934 opět zvyšovat, přičemž prodejní a nákupní ceny zůstávaly zatím na úrovni roku 1933.

Tento všeobecný vývoj se odrážel i ve výsledcích hospodaření továrny v Kostelci za rok 1934, jak konstatovalo zasedání valné hromady dne 25. května 1935. V roce 1934 společnost prodala za 18 863 232 Kč svých výrobků, takže její odbyt stoupl ve srovnání s předchozím rokem při nezměněných cenách o 1 063 046 Kč. Docílený zisk byl o 36 861,51 Kč vyšší než v předešlém roce 1933. Také odpisy a příděly jednotlivým fondům se v roce 1934 zvýšily o 72 585,90 Kč. Konec roku 1934 pak naznačoval tendence dalšího stálého vzestupu konzumu obyvatelstva. Ve vývoji obchodu s jednotlivými druhy výrobků kostelecké továrny však došlo k přesunu odbytu od dražších druhů zboží, jako byly trvanlivé salámy a některé konzervy, které byly od poválečných let hlavní výrobní náplní továrny a zároveň nejjakostnějšími, i když nejdražšími druhy výrobků, k levnějším druhům. Zatímco v předkrizovém období prodávala kostelecká továrna z celkového objemu výroby 80 až 90 % trvanlivých salámů nejjakostnějšího druhu, jako byly Kostelecký a Tatra, a levných druhů jako Brunšvického a Vídeňského bylo jen 10 až 20 %, došlo během krize k obratu a levné druhy výrobků nyní tvořily až 80 % celkového odbytu. Tentýž jev se projevoval také u konzerv. Játrové paštiky a guláše nejlevnějších druhů stoupaly

* Tato stať je pokračováním autorových studií *Vznik a počátky masného a uzenářského průmyslu na jihozápadní Moravě (Studená, Kostelec, Hodice, Krahulčí)*, Vlastivědný sborník Vysočiny, oddíl věd společenských VII/1990, s. 49 - 79 a *Závody masného a uzenářského průmyslu na jihozápadní Moravě v období velké hospodářské krize (1930 - 1933)*, Vlastivědný sborník Vysočiny, oddíl věd společenských IX/1994, s. 21 - 41.

v odbytu na úkor jakostnějších a dražších druhů při celkovém nezměněném odbytu konzerv.

Odbyt sádla, který dříve představoval zajímavou položku v celkovém odbytu podniku a začal se slibně rozvíjet, ke konci roku 1934 skoro úplně ustal v důsledku velké nabídky sádla ze zahraničí a konkurence umělého sádla. Těmito okolnostmi byly vysvětlovány nepříliš uspokojující finanční výsledky pro akcionáře společnosti v Kostelci za rok 1934.

Výsledky uvedené v bilanci za tento rok pak ukazovaly, že při vši snaze a péči, kterou společnost věnovala správě závodu a vedení obchodu, a při nejdokonalejším a nejmodernějším vybavení továrních prostor po technické stránce i za zlepšených odbytových podmínek nebylo možno z objektivních příčin dosáhnout lepších finančních výsledků.

Společnost sice uvažovala o možnosti zlepšit výsledky odbytu tím, že by po příkladu některých svých konkurentů začala zakládat prodejní filiálky, avšak pokus, který byl v tomto směru učiněn, potvrdil jen skepsi společnosti k těmto podnikům a utvrdil ji v přesvědčení, že tímto způsobem se jí nevyplatí podnikat.

Společnosti se v roce 1934 nepodařilo ani uskutečnit exportní obchody. Ačkoliv byla továrna zařízena na výrobu anglické slaniny, kterou mohla exportovat do Anglie, nedostalo se jí ze strany státních úřadů podpory, jakou se mohly pochlubit družstevní zpeněžovací organizace.

Za rok 1934 se sice citelněji snížily položky výdajů ve výši o 199 020 Kč méně, naproti tomu se ale zvýšila položka daní o 255 073 Kč.

V následujícím roce 1935 se dalo opět očekávat zvýšení odbytu, avšak stále při pronikavě nepříznivém rozpětí mezi nákupními cenami za suroviny a prodejními cenami za hotové výrobky. Při prudkém vzestupu cen jak za vepřový, tak hovězí dobytek se společnosti nepodařilo pro ostrou konkurenci zvláštním způsobem přizpůsobit své prodejní ceny zvýšeným nákupním cenám. Přitom režijní úspory pocházející ze zlepšeného odbytu v porovnání s rokem 1933, kdy odbyt dosáhl nejhlubšího poklesu, zdaleka nestačily k vyrovnání úbytku účasti společnosti na cenovém rozpětí, takže se čekal značně nepříznivý vývoj obchodu po finanční stránce v prvním pololetí roku 1935, případně po celý rok.¹

Akciová továrna na salám a poživatiny v Hodicích měla i v roce 1934 potíže s dodávkami surovin, především bagounů z Jugoslávie, které potřebovala k výrobě trvanlivého uherského salámu zn. JOB.

Tento dobytek byl společností nakupován od vzniku továrny v roce 1926 vedle Maďarska a Rumunska především v Jugoslávii a za tuto dobu si zde společnost vybudovala uspokojivé obchodní vztahy s tamními exportéry. Potíže zde nastaly až při zahájení výrobní kampaně 1932 až 1933, probíhající již za kontingentního režimu. Jugoslávský exportní ústav začal rozdělovat vývozní kontingent jiným dodavatelům, než se kterými byla hodická továrna dříve ve spojení, především jugoslávskou stranou protěžovaným zemědělským družstvům. Zboží, které pak bylo těmito vnucenými dodavateli do Hodic posíláno, se k potřebě továrny nehodilo a vznikaly tak s jugoslávskou stranou stále konflikty ohledně kvality a cen dodávaného zboží. Poměry se nakonec přiosměly tak, že společnost byla pevně odhodlána se pro příští výrobní kampaň 1933 až 1934 vzdát dodávek jugoslávských bagounů, pokud by byl jejich odběr takto vázán. Aby se ale předešlo možným konfliktům, začala společnost již v létě 1933 ještě před zahájením nové

výrobní kampaně jednat se zástupcem jugoslávského exportního ústavu O. Buzadčičem i s československými ministry obchodu a zahraničních věcí v záležitosti kontingentu bagounů z Jugoslávie. V Praze pak proběhlo několik jednání s jugoslávskými zástupci a ze strany československých úřadů byla společnosti zdůrazňována ze zahraničně politických důvodů nutnost, aby si společnost zařídila své obchodní styky tak, aby bylo v dodávkách bagounů z Jugoslávie pokračováno, popřípadě aby byly ještě zvýšeny.

Protože však do začátku výrobní kampaně na podzim roku 1933 nedošlo k dojednání podmínek dovozu vinou jugoslávské strany, byla v říjnu zahájena výroba v Hodicích pouze se surovinami dovezenými z Maďarska a Rumunska. Také snahy společnosti počátkem roku 1934 alespoň o dodatečnou dodávku bagounů z Jugoslávie zůstaly bez výsledku, protože podmínky dohodnuté dříve v Praze na jugoslávském vyslanectví nebyly schváleny jugoslávským ministrem zemědělství.

Po těchto zkušenostech společnost požádala příslušné československé úřady počátkem roku 1934, aby jí bylo v budoucnu povoleno volně nakupovat bagouny v Jugoslávii u exportérů, kteří jí budou konvenovat jak cenou, tak kvalitou dodávek. Odmítala pak kupovat bagouny od těch dodavatelů, kteří za ně chtěli přemrštěné ceny, anebo dodávali zboží jiné jakosti, než bylo dojednáno, jež se pak továrně v Hodicích nehodilo ke zpracování. Tento svůj požadavek označila společnost za samozřejmý, neboť, jak zdůrazňovala, vybudování obchodních styků s jugoslávskými dodavateli jí stálo hodně peněz a odmítala, aby jí byli vnucováni dodavatelé, s nimiž se neustále dostávala do konfliktů.

V té době byla továrna v Hodicích již uprostřed výrobní kampaně a spolu s druhou zainteresovanou pražskou uzenářskou firmou Maceška již mezitím dovezla téměř 4000 kusů bagounů z Maďarska a Rumunska ke zpracování. Ve své žádosti československým úřadům společnost pak ještě uvedla, že pokud by se záležitost s bagouny z Jugoslávie nerozhodla co nejdříve, musela by vzít na vědomí, že ani v budoucnu nemůže počítat s dovozem bagounů z této země a bude nucena vybudovat si nákupní organizace v jiných dodavatelských státech, neboť by neviděla jiného východiska. Toto rozhodnutí by však učinila nerada proto, že taková reorganizace nákupu je vždy spojena se značnými výlohami a rizikem.²

Dalším vážným problémem, kterým se společnost v Hodicích v roce 1934 byla nucena zabývat, byla nedořešená otázka daně z přepychu, která byla předepsána společností Berní správou v Jihlavě za rok 1931 za výrobu trvanlivého salámu zn. JOB, jenž byl uváděn na trzích jako uherský salám, a to ve výši částky 954 688,45 Kč.

Podle dobrozdání Obchodní a živnostenské komory v Brně ze dne 20. prosince 1932, které si společnost ve svém sporu vyžádala, nebyl salám zn. JOB považován v obchodech za originální uherský salám, nýbrž jen za napodobeninu, což se také projevovalo v cenovém rozdílu mezi oběma salámy. Oba výrobky také vykazovaly rozdílné vlastnosti, např. pravý uherský salám neztratil ani při delší úschově svou červenou barvu, kdežto salám zn. JOB měl na okrajích barvu do šeda až hněda. Salám zn. JOB byl sice vyráběn podle původní receptury, avšak k pravosti mu chyběly některé nezbytné výrobní podmínky, především vhodné klima.

Berní správa v Jihlavě však ve svém dopise z 23. prosince 1932 trvala na svém, že salám zn. JOB je uváděn na trh pod označením uherský salám zn. JOB. V tomto označení pak nebylo nikdy a nikde uvedeno, že by se jednalo o napodobeninu.

Tuto skutečnost se pokoušela společnost vysvětlit berní správě dopisem ze dne 18. ledna 1933, když uvedla, že při zavádění tohoto výrobku se společnost snažila pou-

žit všech prostředků k tomu, aby obchodníci místo uherského salámu kupovali salám zn. JOB jako napodobeninu. Jedním z těchto propagačních prostředků proto bylo, že byl v prvních letech výroby označován tento výrobek jako uherský salám, i když jím ve skutečnosti nebyl.

Dne 11. února 1933 oznámila Berní správa v Jihlavě společnosti v Hodicích, že Zemské finanční ředitelství v Brně nevyhovělo její stížnosti ze dne 3. října 1932 proti vyměření přepychové daně za rok 1931. Námitka, že továrna nemohla vyrábět pravý uherský salám a že pod uherským salámem lze rozumět jen výhradně salám vyráběný podle určitého receptu v Maďarsku, byla označena za bezpředmětnou, protože seznam předmětů, na které se vztahuje daň z přepychu nerozlišuje, jde-li o původně salám uherský vyráběný v Maďarsku či o výrobek tuzemský, protože i tuzemský uherský salám je přepychovým předmětem. Také tvrzení, že uherský salám vyráběný v Hodicích je pouze náhražkou původního salámu uherského, nebylo vzato v potaz, protože její společnost nabízela a prodávala jako uherský salám bez označení, z něhož by bylo patrné, že jde o imitaci, a tato skutečnost prý ještě ani v odpovědi na dopis berní správy z 23. prosince 1932 nebyla popřena.

Protest společnosti proti rozhodnutí Zemského finančního ředitelství v Brně z 28. února 1933 o vyměření daně z přepychu se dostal až k Nejvyššímu správnímu soudu v Praze. Společnost zde dokazovala, že její továrna vyráběla pouze imitaci uherského salámu a že pod názvem uherský salám lze rozumět jedině a výhradně salám vyráběný podle určitého výrobního tajemství v Maďarsku a veškeré domácí výrobky jsou jen pouhou napodobeninou zákonem chráněného cizího výrobku.

Dále dne 9. ledna 1934 společnost sdělila presidiu Nejvyššího správního soudu v Praze, že kdyby mělo při tom zůstat, že by imitace uherského salámu vyráběného v Hodicích podléhala dani z přepychu, musela by společnost tuto výrobu zastavit, protože by touto výrobou utrpěla jen škody.

Berní správě v Jihlavě na její dotaz z 8. října 1934 společnost odpověděla 27. října 1934 a pokoušela se jí opět vysvětlit příčinu sporu. Zdůraznila opět, že uherský salám se vyrábí v Maďarsku podle tajných receptur a nikomu se ještě mimo území bývalých Uher nepodařilo vyrobit takový salám, aby měl stejné vlastnosti jako salám uherský. Také továrně v Hodicích bylo již prodáno několik receptur na výrobu pravého uherského salámu, avšak nikdy se jej ještě nepodařilo vyrobit. Zimní salám zn. JOB si mezi několika imitacemi uherského salámu v Československu však získal značnou oblibu a je mezi 6 až 8 vedoucími značkami těchto československých imitací. Mezi domácími výrobci byl veden po léta boj o trh, v němž se používaly všechny prostředky a každý výrobce vychvaloval svůj salám jak mohl a používal k tomu různých prostředků. A tak je nutno chápat, že se ve fakturách a obchodní korespondenci používá označení uherský salám JOB. Tímto označením se však ještě ze salámu zn. JOB neudělá salám uherský.

Až do 30. března 1930 podléhal přepychové dani jak salám uherský, tak jeho napodobeniny, mezi nimi všechny československé imitace i zn. JOB. Nařízením 32/1930 byla daň z přepychu z napodobenin odstraněna. Zákazníci hodické továrny, kteří se však v zákonné praxi nevyznali, chtěli mít jistotu o tom, že odběrem salámu zn. JOB se nedostanou s daňovými úřady do nepřijemností, a proto si přáli na obchodních papírech potvrzení, že "daň z přepychu je zahrnuta v ceně." V tom jim společnost vycházela vstříc tím spíše, že z obchodních důvodů nechtěla zdůrazňovat ostatně známou sku-

tečnost, že hodický salám je toliko imitací a že tedy po 21. dubnu 1930 nepodléhá dani z přepychu.

Na základě tohoto stavu věcí pak společnost shrnula, že její salám zn. JOB není uherský, ale pouze napodobeninou, jakých se v republice vyrábí více druhů. Navíc cena tohoto salámu byla vždy nižší o několik Kč než cena uherského salámu, což potvrdilo i dobrozdání Obchodní a živnostenské komory v Brně ze dne 20. prosince 1932, zasláné Zemskému finančnímu ředitelství v Brně. Protože i kvalita je jiná, pak podle znaleckého vyjádření salám zn. JOB uherským salámem není.³

Obchodní zpráva za rok 1934 přednesená na valné hromadě v Hodicích dne 22. června 1935 přinesla rozhodnutí o této nepříjemné daňové záležitosti pro společnost, protože rozhodnutím Nejvyššího správního soudu v Praze ze dne 30. ledna 1935 soud zamítl stížnost společnosti proti rozhodnutí Zemského finančního ředitelství v Brně při výměře daně z přepychu. Znamenalo to pro společnost značnou ztrátu na financích. Teprve po uzavření tohoto případu mohly být stanoveny finanční výsledky hospodaření společnosti v letech 1933 a 1934.

Ve vývoji výroby a obchodu bylo toto období charakterizováno jako období s tendencí zostřující se konkurence při poklesu konzumace obyvatelstvem a snahou všech výrobců udržet svůj obchod v nezměněné míře, přičemž tyto tendence trvaly již od roku 1930. Konzumenti volali po levnějších druzích zboží, což při snahách udržet prvotřídní jakost výrobků vyžadovalo velkého úsilí společnosti. Dosažené výsledky za této situace byly proto označeny jako nevalné a kdyby prý se počítalo s tím, že i v letech 1933 a 1934 zůstanou v platnosti předpisy o dani z přepychu, nebyl by zisk vůbec žádný a přes velké úsilí a oběti ve prospěch podniku by se nevydělalo ani na řádné nutné odpisy a na dostatečné dotování rezerv. Navzdory všem těmto nepříznivým skutečnostem byla však výše obchodu udržena, jak vyplývalo z čísel dosažených při prodeji. Navíc celkovou situaci společnosti stále ovlivňovala již od podzimu 1931 vzniklá svízelná situace s opatřováním si vhodné suroviny - těžkých vepřů (bagounů).

Již ve zprávách o obchodní činnosti za roky 1931 a 1932 bylo konstatováno, že ze strany vlády nejsou žádné snahy o pochopení potřeb společnosti v zabezpečení její výrobní základny. Vyskytly se dokonce i nepřátelské útoky v novinách, které v rozporu se skutečností pochybovaly o účelnosti výroby společnosti v Hodicích. Neochvějné úsilí směřující ze strany společnosti k vysvětlení všech těchto nepřátelských a nepravdivých tvrzení mělo přece jen za výsledek, že byla nakonec uznána úřady důležitost podniku z hlediska vnitřního hospodářství i z hlediska obchodní politiky a vláda byla nucena učinit opatření, aby se zlepšily výrobní možnosti společnosti a továrna v Hodicích byla zásobována surovinou za podmínek sice nepřilíš výhodných ve srovnání se zahraniční konkurencí, ale přece jen lepších než dříve. K dosažení tohoto výsledku však museli zástupci společnosti absolvovat řadu různých jednání, porad a anket a zde houževnatě a energicky hájit svá stanoviska.

Když se pak ukázalo, že k dosažení úspěchu v tomto směru nepostačí jen jednání s domácími vládními úřady, byla navázána také jednání se zahraničními obchodními a úředními činiteli, jejichž výsledkem bylo, že v otázkách dovozu surovin se již nejednalo bez zástupců společnosti. V tomto směru bylo v roce 1934 jednáno především s jugoslávskými a maďarskými zástupci. Spolu se zástupci Svazu masného průmyslu se pak za účasti vládních zástupců jednalo v září 1934 v Bělehradě a v listopadu 1934 v Budapešti a zvláště intenzívně se zástupci účastnili jednání o poslední kompenzační

smlouvě mezi Československem a Maďarskem. Těmito jednáními byly překonány z největší části potíže, které způsobil společnosti tzv. Živočišný syndikát, zřízený v dubnu 1933.

Přesto se společnost nemohla vyhnout dalším finančním výdajům, které vznikly zavedením syndikátního poplatku ve výši 62 Kč za dovoz 1 vepře, neboť se tím opět zdražila surovina. Vzhledem k velkému počtu zpracovávaných vepřů v továrně v Hodicích to znamenalo další zatížení výrobních nákladů za rok o 350 000 Kč. Tato okolnost pak nezůstala bez vlivu na finanční výsledky roku 1934, zvláště když také došlo k nové celní úpravě zvýšením dovozního cla na těžké vepře (bagouny).

Při posuzování vyhlídek do budoucna se objevovalo nové nebezpečí v tom, že se ukazovaly snahy po vytvoření monopolního Dobytkářského syndikátu, který by měl v rukou dovoz surovin a mohl jej ovlivňovat. Další hrozba pak vyplývala z nepříznivého vývoje mezistátních obchodních vztahů se státy, které dodávaly jak konkurenční zboží, tak suroviny. V tomto směru bylo pocíťováno nebezpečí z preferencí a tajných výhod poskytnutých na dovozu sádla, slaniny a salámů malodohodovým státům Rumunsku a Jugoslávii, ale také i Maďarsku, dále pak exportní prémie vyplácené v těchto státech, jakož i kartely a syndikáty, které se v těchto zemích tvořily pro vývoz bagounů, čímž se tato surovina zdražovala. Za krajně škodlivý byl také do budoucna označen systém soukromých kompenzačních obchodů, v jejichž rámci se stanovením výhodnějších kursů pro dovoz sádla a salámu než pro dovoz bagounů s výjimkou Maďarska úplně paralyzoval ochranný účel domácích cel na dovoz sádla a salámu. Nadto ještě poslední úprava dovozního cla na sádlo z roku 1933 byla ohrožena tlakem ke snížení již zavedených sazeb. Dovozní kontingent z konkurenčních států byl navíc ještě stanoven velmi nízkými čísly, takže Rumunsko a Jugoslávie tím měly prakticky zajištěn volný dovoz do Československa, protože tato čísla byla stanovena bez ohledu na současnou sníženou schopnost československé konzumace.

Přes všechny tyto uvedené potíže a velké režijní ztráty byl odbyt společnosti při zachování zboží bezvadné kvality, což uznávali všichni odběratelé i konzumenti, vcelku uspokojující. Bylo to zřejmé i z porovnání tržby za rok 1933, která byla ve výši 12 497 483,95 Kč, a za rok 1934 se zvýšila na 12 813 735,45 Kč. Vzhledem ke vzrůstajícímu dovozu salámu z Maďarska, Rumunska a Jugoslávie bylo pak zasedáním valné hromady navrženo, aby byla podniknuta reklamní akce za účelem získání nových odbytišť pro sádlo a salámy hodické továrny. K tomuto účelu měla být rezervována částka 50 000 Kč. Reklamní akce měla spočívat v účasti na podzimním veletrhu v Praze, objednání filmu o výrobě a vydání tiskovin, ve kterých se mělo apelovat na obchodníky a konzumenty, aby dávali přednost domácímu výrobku před dovozem z ciziny. Protože se však některým přítomným zdála částka 50 000 Kč vysoká, byla snížena na polovinu.

Čistý zisk společnosti v Hodicích činil za rok 1934 384 658 Kč, z toho bylo dáno na 10 % účet dividendy 280 000 Kč, všeobecnému rezervnímu fondu 47 828,08 Kč, dozorčí radě 6 000 Kč, speciální rezervě pro ztráty na pohledávkách 10 830,60 Kč a podpůrnému fondu 50 000 Kč.⁴

Také společnost JASA v Krahulčí pocítila v roce 1934 zvýšení obrátu a zlepšující se hospodářské poměry. Navíc firma dostala lákavou nabídku, aby vyráběla pro židovské odběratele rituální konzervy a uzeniny. K této výrobě mělo být vyhrazeno jedno oddělení v továrně. O této záležitosti bylo pak jednáno s obchodním zástupcem H. Fuchsem. Část strojního zařízení pro tuto výrobu měla být nově zakoupena, část pak přesunuta

z jiných dílen. Rozprodej tohoto zboží měl pak být řízen na Slovensku obchodním zástupcem O. Grossem a na Podkarpatské Rusi H. Fuchsem.

Obchodní zpráva továrny za rok 1934 konstatovala proti předešlému roku zvýšení obrátu z 12 699 922,74 Kč na 14 822 501,42 Kč, tedy o 2 122 578,68 Kč. Čistý zisk společnosti byl 4 452 Kč, při jeho vykazování bylo nutno vzít v úvahu, že částka 38 990 Kč byla použita k odpisu zařizovacích výloh a 140 276,14 Kč bylo odepsáno u investic strojových a inventárních jako mimořádná 20 % amortizace. Proto byly tyto finanční výsledky hodnoceny vzhledem ke stávajícím hospodářským poměrům jako dobré. Částka 4 452 Kč čistého zisku byla pak rozdělena takto: odměna dozorčí radě 3 000 Kč, na všeobecný rezervní fond 445,20 Kč a 1 006,80 Kč bylo převedeno na rok 1935. Byla také provedena volba nových členů správní rady společnosti, kterými se stali Jan Satrapa, J. Prušák, Fr. Zezulka, M. Satrapová a M. Jebavá, do dozorčí rady společnosti byli zvoleni R. Balcar, J. Kolman, Fr. Kovářů a jako náhradník Fr. Honza ze Studené.⁵

Valná hromada společnosti v Kostelci rozhodla dne 25. května 1935 o zvýšení akciového kapitálu společnosti o 2,1 milionu Kč vydáním dalších 5 250 kusů akcií po 400 Kč. Stalo se tak na účet rezervního stabilizačního fondu. Toto rozhodnutí bylo schváleno ministerstvem vnitra dne 28. listopadu 1935. Akciový kapitál společnosti tak stoupl z 1,7 milionu Kč na 3,9 milionu Kč a byl rozdělen na 9 500 kusů akcií po 400 Kč.

Další valná hromada společnosti pak dne 20. června 1936 hodnotila výsledky roku 1935. Živočišná produkce v Československu na sklonku roku 1934 a během roku 1935 byla ve znamení důsledků suchých vegetačních periodobou roků. Důsledky sucha násobené ještě účinky politiky obilního monopolu se projeví v nedostatku krmiv pro dobytek, což vedlo ke zmenšení stavu vepřů a u skotu se to projevilo ve formě nedostatku pohotového zboží, i když úbytek stavu zde byl vcelku nepatrný. Ceny vepřového dobytka byly proto po celý rok pevné, avšak ostrý konkurenční boj uzenářských továren způsobil, že se zvýšený nákup neprojevil úměrně na zvýšení prodejních cen. Těmito obecnými předpoklady byly dány také hospodářské výsledky společnosti v roce 1935. Obrat společnosti stoupl z 18 864 932 Kč v roce 1934 na 21 790 324 Kč v roce 1935. Tento vzestup byl jen z malé části způsoben vyššími prodejními cenami, z větší části byl způsoben zvětšeným odbytem, způsobeným stoupající oblibou kosteleckých výrobků. Nemalý podíl na tomto výsledku pak měla mít i skutečnost, že kostelecké výrobky byly také intenzivněji propagovány. I při tomto zvýšeném odbytu se však po ziskové stránce finanční výsledky podnikání společnosti ve srovnání s dřívějškem nijak podstatně nezlepšily.

Správní rada společnosti se usnesla provést restabilizaci bilance podle zákona z 12. února 1936 č. 34 Sb. a snížit rezervní stabilizační fond ze 3 milionů Kč na 2 392 007 Kč. Bilanční přebytek byl 286 500 Kč.

Do správní rady společnosti byli zvoleni ing. P. Mayer, J. Herkner, K. Šeba a ředitel R. Spitzer, do dozorčí rady prokurista L. Knor, H. Pick a J. Bílek. Během roku 1935 zemřel ing. J. Spitzer a jeho podíl získala vdova Anna Spitzerová.

Z investičních akcí v Kostelci byla povolena Okresním úřadem v Jihlavě stavba benzinového čerpadla s nádrží na 3 800 l, jejíž kolaudace byla provedena 12. listopadu 1935.⁶

Protože se v roce 1935 vyskytla možnost podílet se na výhodné zakázce konzerv pro armádu, obrátila se společnost dne 5. listopadu 1935 na vrchního radu Okresního úřadu v Jihlavě dr. Bočana a požádala jej o podporu při ucházení se továrny v Kostelci o za-

kázku ministerstva národní obrany. Již v roce 1933 pomohl továrně získat zakázku na 120 000 kusů konzerv z tehdy vypsané dodávky 800 000 kusů. V roce 1935 pak byla vypsaná dodávka ve výši 1 270 000 kusů. Dr. Bočan ve prospěch továrny intervenoval na ministerstvu a společnost dne 13. listopadu zaslala ministerstvu národní obrany svou žádost se zdůvodněním, kde poukazovala na to, že továrna v Kostelci byla vybudována milionovými náklady jako jedna z nejmodernějších v republice. Její moderní zařízení pak umožňovalo splnit všechny požadavky ministerstva co do kvality i kvantity. V případě války měla hrát továrna nemalou roli a byla zahrnuta do mobilizačních plánů. Vojská správa proto měla tuto továrnu podporovat i v mírových dobách. Vedle těchto skutečností upozorňovala společnost na to, že řádně platí daně ve výši 3/4 milionu Kč ročně a továrna v Kostelci je pro místní dělnictvo náhradou za ztrátu textilních podniků v Jihlavě, Třešti, Heleníně a Starých Horách, jejichž provoz se zastavil. Chudá Českomoravská vrchovina tak tímto podnikem získala možnosti dobrého odbytu dobytka, a je proto v eminentním zájmu zdejšího zemědělství, aby továrna dostala přednost při zadávání výroby konzerv pro armádu. Jiné konzervářské podniky v bohatších krajích byly odkázány na místní konzum, protože však na chudé Českomoravské vysočině nebyl, musela kostelecká továrna těžce zápasit s konkurencí. Bylo též podotknuto, že z národních důvodů podporuje podnik českou menšinu v Kostelci a přispívá na humanitní a sociální akce v okrese. Proto i okresní úřad intervenoval ve prospěch továrny.⁷

Valná hromada společnosti v Hodicích dne 23. května 1936 podala obchodní zprávu za rok 1935, který byl ve znamení nouze o maso a tuky, což bylo způsobeno příčinami obecného rázu. Důsledky toho se projevíly jednak v pevných cenách masa, jednak pronikavě zvýšeným dovozem. Zatímco v roce 1934 bylo dovezeno do Československa 82 735 kusů těžkých vepřů nad 120 kg (bagounů), v roce 1935 to bylo již 195 632 kusů. Naopak celní úpravou a silnou konkurencí průmyslu umělých tuků se zmenšil dovoz sádla z 1 348 vagonů v roce 1934 na 973 vagonů v roce 1935. Na zvýšeném dovozu vepřů se podílely všechny tři dodavatelské státy (Maďarsko, Rumunsko a Jugoslávie).

Neúspěch četných jednání společnosti v Hodicích o řešení dovozu suroviny z Maďarska přiměl společnost k tomu, že se ve snaze vyhovět přáním vlády také přiklonila definitivně k odběru bagounů z Jugoslávie. Dosavadní její zkušenosti v tomto směru měly být dobré a neměla zatím litovat likvidace svého nákupního spojení v Maďarsku.

Obecně zlepšené konzumní předpoklady u ostatních masných výrobků se v roce 1935 podstatněji neprojevily ve zlepšení odbytu uherského salámu, kde odbyt stagnoval a situaci zde ještě zhoršovaly tendence dovozu stále většího množství uherského salámu ze zahraničí. V tomto směru litovala společnost v Hodicích toho, že v mezistátním ujednání s Maďarskem byl přenechán pro rok 1935 kontingent převyšující jeho dosavadní dovoz. Pokud šlo o dovoz z Jugoslávie, podařilo se díky tomu, že se z tohoto státu odbírali bagouni, docílit potlačení tendence vyššího dovozu uherského salámu. Také Rakousko se poprvé od roku 1918 v roce 1935 účastnilo dovozu do Československa.

Naprosto nesnadná byla situace společnosti ve zpeněžování vyrobeného sádla, neboť zde působila ostrá konkurence průmyslu umělých tuků a úprava dovozního cla a preference přiznané všem dovozním státům.

Všechny tyto nepříznivé předpoklady pro rozvoj podnikání a zejména nejistota v otázkách výroby a obchodu, mj. také snahy o zřízení živočišného monopolu v Československu, vedly k tomu, že společnost v Hodicích musela svou výrobu provádět

dět opatrně a z obav, aby se nevyrobilo více, než by se mohlo prodat, byla v roce 1935 výroba snížena o 20 %. Za rok 1935 společnost vykázala zisk 394 612,47 Kč.

Do správní rady společnosti byli zvoleni J. Satrapa, J. Bílek, a nově E. Wurmfeld z Nové Bystrice, do dozorčí rady R. Bílek, Fr. Zezulka, L. Knorr a Max. Fuhrmann. Akciový kapitál rozdělený do 7 000 kusů akcií byl rozdělen na 4 díly po 1 750 kusech pro 4 skupiny akcionářů.⁸

Odvolání Akciové továrny v Hodicích podané proti zamítavému vyřízení jejího rekursu ohledně jí vyměřené daně z přepychu za rok 1931 ve výši 954 688,45 Kč bylo Nejvyšším správním soudem v Praze dne 30. ledna 1935 definitivně zamítnuto. Jelikož na tuto daň si společnost rezervovala pouze asi 91 000 Kč, neboť pevně věřila, že spor dopadne v její prospěch, byla nyní nucena reasumovat bilance za rok 1931 a 1932 s tím, že k tíži roku 1931 vyúčtovala ještě diferenci 864 000 Kč. Reasumovaná bilance za rok 1931 tak skončila ztrátou 238 000 Kč a rok 1932 ztrátou 39 000 Kč. Tyto ztráty pak byly odepsány ze stabilizačního fondu, jenž se snížil na 923 000 Kč. Valné hromadě konané dne 22. června 1935, která řešila tyto bilanční záležitosti, byla předložena bilance za rok 1933, končící po amortizacích ve výši 331 000 Kč ziskem 188 000 Kč, a za rok 1934, končící po amortizacích ve výši 240 000 Kč ziskem 278 000 Kč. Za rok 1933 byla pak vyplácena dividenda 5 % a za rok 1934 6 %. Přes zostřenou konkurenci se podařilo společnosti v Hodicích udržet odbyt přibližně na stejné výši. Nepříznivě se však projevovalo zřízení živočišného syndikátu, což znamenalo pro společnost nové zatížení asi 350 000 Kč ročně a zvýšení cla na dovoz bagounů z ciziny. Podle návrhu Živnobanky, která hospodaření v Hodicích stále sledovala, byla mobilita společnosti stále příznivá, neboť proti mobilním aktivům ve výši 4 041 000 Kč stály krátkodobé závazky ve výši 2 015 000 Kč. Společnost požívala u jihlavské filiálky Živnobanky úvěr 4 miliony Kč se solidní zárukou akcionářů.⁹

Během roku 1935 požívaly úvěru Živnobanky i Satrapovy závody ve Studené a v Krahulčí celkově ve výši 6 milionů Kč, který jim byl podle potřeby průběžně snižován nebo zvyšován.¹⁰

Jan Satrapa spolupracoval s Živnobankou také při vydražování objektů zastavené textilní továrny v Rozkoši u Strmilova v Čechách v listopadu 1935, které se nakonec staly jeho majetkem.¹¹

V roce 1935 došlo v továrně v Krahulčí k některým významnějším investičním akcím souvisejícím s rozšířením výroby. Výměrem Okresního úřadu v Dačicích z 15. června 1935 bylo vydáno povolení k přestavbě dílen, strojovny, stavbě skladiště beden a zařízení nové dílny na výrobu uzenářského zboží podle židovského ritu. Na návrh ředitele J. Součka bylo na zasedání správní rady dne 28. února schváleno zakoupení nového chladicího kompresoru, neboť dosavadní již nevyhovoval rozšířeným chladírnám. Předseda správní rady Jan Satrapa v této záležitosti po schválení investice navrhl zakoupit kompresor u firmy J. Mráz v Chocni. I s montáží byla cena kompresoru 73 000 Kč, 2 pumpy dodala firma Bratří Sigmundové za 5 000 Kč a stavební práce provedl stavitel J. Bartušek ze Studené za 34 000 Kč. Nový kompresor měl motor o výkonu 30 KS. Nová dílna na výrobu židovských rituálních uzenin byla vybavena 1 autoklávem, 1 dublikátorem na vaření masa, 1 kutrem, řezacím strojem a 1 ruční zavíračkou.

Na valné hromadě dne 29. března 1936 pak byl hodnocen rok 1935 společnosti v Krahulčí. Za tento rok došlo k vzestupu prodeje výrobků téměř o třetinu, neboť za rok 1934 vykázala společnost obrát 14 822 501,42 Kč a za rok 1935 již 21 449 395,47 Kč.

Přesto, že se procentuálně zlepšil poměr režijních nákladů v roce 1935 oproti roku 1934, nebyl konečný výsledek zisku o mnoho lepší. Příčina byla ve zvýšení nákupních cen, zatímco prodejní ceny zůstaly stejné. Nákupní ceny vzrostly v důsledku obilního monopolu a v důsledku připravovaného dobytkařského monopolu. Prodejní ceny nebylo možno zvýšit s ohledem na konkurenci a vzhledem ke stanovisku úřadů. S odvoláním se na všeobecně špatné hospodářské poměry a na ohromně vysoký úrok, jehož zatížení společnost nesla, bylo toto hospodaření a výsledky označeny jako dobré. Loňská rezerva dlužníků byla sice vyčerpána, avšak místo ní byla vytvořena nová.

K 31. prosinci 1935 počítala bilance s čistým ziskem ve výši 97 542,88 Kč plus přenos zisku z roku 1934 ve výši 22 992,90 Kč, což dávalo dohromady 120 535,78 Kč. Čistý zisk byl rozdělen tak, že všeobecnému rezervnímu fondu bylo přiděleno 4 876,20 Kč, dozorčí radě 3 000 Kč, fondu dlužníků 56 844 Kč, na mimořádné odpisy na strojích, inventáři a zařízení prodejen dáno 31 871,64 Kč a na rok 1936 bylo převedeno 23 942,94 Kč, tedy celkem částka 120 535,78 Kč. V prosinci 1935 se vzdali svých funkcí ve správní radě společnosti ředitelé C. Jebavý a J. Souček, což bylo na schůzi správní rady dne 14. prosince 1935 vzato na vědomí.

Za členy dozorčí rady společnosti byli zvoleni Radim Balcar, ředitel Živnobanky v Praze, Jaroslav Kolman, vrchní účetní ve Studené, František Kovářů, disponent ve Studené a jako náhradník František Honza, disponent ve Studené.¹²

Valná hromada, která hodnotila hospodaření společnosti v Kostelci za rok 1936, mohla dne 28. června 1937 konstatovat, že zisk za rok 1936 ve výši 210 985 Kč byl ve srovnání s rokem předchozím se ziskem 286 000 Kč nižší, což bylo tím pozoruhodnější, že odbyt v roce 1936 dosáhl výše 27 351 933,60 Kč ve srovnání s rokem 1935 ve výši 21 780 324 Kč.

Po suchých létech 1934 a 1935 nastalo v roce 1936 vegetační zlepšení s dobrou úrodou statkových krmiv a píče, což vyvolalo zvýšení stavu hospodářských zvířat. Např. u skotu stoupl počet z počátku roku 1936 ze 4 283 000 kusů na 4 595 000 kusů koncem roku, u vepřového dobytka to bylo ještě pronikavější zvýšení ze 2 744 000 kusů na 3 225 000 kusů koncem roku. Zvětšení stavu dobytka způsobilo pak na trhu jatečného dobytka téměř po celý rok nedostatek nabídky a nouzi o zboží a z toho plynoucí nedostatek masa a tuků. Teprve poslední měsíce roku 1936 se projevila větší nabídka a tendence k poklesu cen. Nedostatek nabídky domácího zboží se projevil v roce 1936 zvýšením dovozu dobytka ze zahraničí.

Vzhledem k ostré konkurenci masných a uzenářských závodů nemohla kostelecká společnost přizpůsobit své prodejní ceny úměrně zvýšeným nákupním cenám, takže podobně jako v předchozích letech trvalo zúžené rozpětí mezi těmito cenami a tím byl také dosažený zisk menší.

Vzestup fakturace byl z 20 % ovlivněn vyššími nákupními cenami, jakož i prodejními cenami, zbytek pak zvýšeným odbytem způsobeným jednak obecně se zlepšující hospodářskou situací a tím také koupěchtivostí obyvatelstva, jednak důvěrou a oblibou výrobků kostelecké továrny.¹³

Bilance společnosti vykázala k 31. prosinci 1936 majetek ve výši 10 355 636 Kč. I v roce 1936 bylo pokračováno v modernizaci továrny, když Okresní úřad v Jihlavě povolil dne 8. února 1936 stavbu nového chladicího strojního zařízení pro továrnu v Kostelci. Nový kompresor dodala firma J. Mráz z Chocně, hnací motor firma Brown a Boveri z Prahy. Povolení k užívání pak vydal okresní úřad dne 11. dubna 1936.¹⁴

Své funkce se ve správní radě společnosti vzdal Richard Spitzer a nově byl zvolen prokurista Beno Spitzer.

Stejnou nouzi o maso a tuky na trzích v roce 1936 byla nucena konstatovat také valná hromada společnosti v Hodicích dne 19. června 1937. Zde zajímala společnost zejména situace s vepřovým dobyt看em, který byl hlavní surovinou továrny. Nedostatek nabídky domácího zboží se projevil jak v cenách, tak ve zvýšeném dovozu vepřů těžších než 120 kg (bagounů), který dále vzrostl. Zatímco v roce 1934 bylo dovezeno 82 735 kusů, v roce 1935 již 195 632 kusů a v roce 1936 dokonce 289 207 kusů. Také dovoz sádla, které bylo druhým důležitým výrobním artiklem hodické továrny vedle uherských salámů, se opět v roce 1936 zvýšil. Zatímco v roce 1934 bylo do Československa dovezeno 1 348 vagonů a v roce 1935 nastal pokles dovozu na 973 vagonů, v roce 1936 se dovoz prudce zvýšil na 1 688 vagonů. Na zvýšeném dovozu bagounů měly účast všechny tři nejvýznamnější dodavatelské státy Maďarsko, Jugoslávie a Rumunsko. Továrna v Hodicích i v roce 1936 setrvala u dovozu bagounů z Jugoslávie a pominula-li menší nepříjemnosti osobního rázu s tímto obchodem spojené, označila tento dovoz a jeho průběh za dobrý. Bylo také s uspokojením konstatováno, že se opět začínají zlepšovat konzumní předpoklady alespoň natolik, že po mdlém odbytu v roce 1935 možno odbyt za rok 1936 označit za lepší.

Dovoz konkurenčního salámu ze zahraničí nevykazoval podstatných změn oproti předchozímu roku. Jeho dovoz za rok 1935 byl 1 069 q v hodnotě 1 877 000 Kč, v roce 1936 pak 1 135 q v hodnotě 1 785 000 Kč. Stoupající tendenci vykazoval pouze salám z Maďarska, kterého bylo v roce 1936 dovezeno 777 q oproti 538 q v roce 1935. Dovoz z Jugoslávie byl vcelku stabilizován na 316 q a dovoz z Itálie poklesl ze 108 q na 24 q.

Společnost však stále pociťovala nesnáze v odbytu tuků, které trvaly v důsledku nízkého dovozního cla na sádlo a výhody poskytované balkánským státům, svůj vliv měla také domácí konkurence průmyslu umělých tuků.

Do budoucna se společnosti nezdály vyhlídky nijak příznivé, neboť stále trvaly v Československu snahy o zřízení živočišného monopolu, takže zůstávala stále nejasná otázka odběru základní suroviny pro továrnu, umělé tuky se vyráběly ve stále větším množství a dovozní clo na sádlo zůstávalo nízké, jakož i výhody poskytované smluvním státům. Přes tyto problémy však byla společnost nucena konstatovat, že nastalo nepopiratelné zlepšení konzumních předpokladů, projevující se ve zvýšení odbytu zboží v roce 1936, což vedlo společnost k úvahám o realizaci starého plánu rozšíření výroby. V příštím roce mělo proto dojít k provedení potřebných adaptací zařízení k tomu určených.

Finanční výsledky za rok 1936 byly zhruba na stejné úrovni jako předchozího roku. Zatímco v roce 1935 byl vykázán zisk 326 198,24 Kč, v roce 1936 to bylo 333 547,85 Kč. Proto přihlížeje k průběhu odbytu bylo možno i při zachování povinné opatrnosti vyjádřit toto zlepšení v obchodě společnosti zvýšením dividendy z 10 % v roce 1935 na 11 % v roce 1936. Zisk za rok 1936 ve výši 333 547,85 Kč pak byl rozdělen takto: na 11 % dividendu 308 000 Kč, dozorčí radě 6 000 Kč, tantiémy správní rady 19 547,85 Kč.¹⁵

Obchodní zpráva společnosti v Krahulčí projednávaná na valné hromadě dne 12. června 1937 konstatovala za rok 1936, že ačkoliv se v tomto roce přiblížila celá řada podniků ke své vrcholné konjunktuře, nelze tento výsledek zaznamenat pro továrnu v Krahulčí. Oproti roku 1935, kdy byl docílen obrat 21 449 495,47 Kč, došlo v roce

1936 k mírnému zvýšení na 22 770 095,85 Kč, takže konečný výsledek neukazoval na nějaké podstatné změny. Přesto však bylo možno, podobně jako v předchozím roce 1935, provést všechny řádné a mimořádné odpisy a z provozních výsledků uhradit i úroky. Společnost vykázala čistý zisk 84 080,54 Kč, který byl rozdělen: 5 % všeobecnému rezervnímu fondu podle stanov 4 204 Kč, dozorčí radě 3 000 Kč, dotace fondu dubios 71 226,50 Kč a na nový účet převedeno 5 650,04 Kč.

V roce 1936 měla společnost v Krahulčí po republice již 19 svých firemních prodejen.

Dne 16. července 1936 byla správní radou udělena prokura Cyrilu Jebavému a Josefu Součkovi, ředitelům v Krahulčí.¹⁶

V roce 1936 se společnost dostala do nepříjemné situace, když byla obviněna, že používá k výrobě uzenin průmyslové soli vhodné k solení kůží a střev. Přesto, že odváděla státu ročně 800 000 Kč masné daně, zaplatila dobrovolně částku 75 000 Kč, aby bylo upuštěno od vyšetřování nesprávného placení daně z masa.

Také v roce 1937 pokračovala konjunktura masných a uzenářských závodů na jihozápadní Moravě v souladu s celkovým vývojem hospodářství státu. Projevovalo se to zvýšením výroby a zároveň také zvýšením počtu zaměstnaných osob v těchto závodech. Např. firma Jan Satrapa ve Studené zaměstnávala v roce 1937 již 237 lidí.

Také podmínky pro rozvoj živočišné výroby byly v roce 1937 příznivé a dobrá úroda statkových krmiv a píce zapříčiňovala zvyšování stavů hovězího i vepřového dobytka.

Podle hodnocení roku 1937, provedeného společností v Kostelci na valné hromadě dne 23. června 1938, vedl dostatečný počet jatečného dobytka na trzích k obnovení rovnováhy v cenových vztazích. Již ve druhé polovině roku 1935 a v roce 1936 cenová hladina stoupala a v roce 1937 se ustálila, což bylo ve znamení návratů k průměrným cenám. Dostatečná nabídka dobytka na domácích trzích pak vedla k poklesu dovozu těžkých vepřů a sádla. Na tento příznivý vývoj padl koncem roku 1937 stín ve znamení z Německa se šířící epidemie slintavky a kulhavky dobytka. Pokles cen skotu a vepřů vedl k snížení prodejních cen, takže došlo k návratu rentability podnikání společnosti v Kostelci s tím, že se její prodejní rozpětí oproti předchozím létům zlepšilo.

Fakturace za rok 1937 byla sice nižší ve srovnání s rokem 1936 ve výši 23 742 627 Kč proti 27 351 953 Kč, avšak tento pokles byl vysvětlován snížením nákupních a prodejních cen, když co do množství vyrobeného zboží a prodaného na trzích bylo dosaženo přibližně stejné úrovně. Zisk společnosti za rok 1937 činil 405 682 Kč. Z tohoto zisku bylo vyplaceno na fond na obranu republiky 100 000 Kč.¹⁷

V továrně v Kostelci pokračovaly další investiční akce. Okresní úřad v Jihlavě výnosem ze 4. ledna 1937 zde povolil stavbu transformátoru o výkonu 160 kW; povolení k užívání bylo vydáno 15. července 1937. Dne 3. května 1937 požádala společnost Okresní úřad v Jihlavě o povolení ke stavbě nových sušáren nad budovou dosavadní lednice a povolení jí bylo vystaveno dne 14. května 1937. Plány k této stavbě vypracoval stavitel J. Podzimek z Třeště.

Za účelem úplného zpeněžení kostí z odpadu továrny zamýšlela společnost vybudovat v dosavadních jatkách nadstavbou extrakci kostí. Proto se obrátila dne 12. listopadu 1937 na okresní úřad o stavební povolení k této akci; komisionální jednání se pak konalo v Kostelci dne 1. prosince 1937. Syrové kosti se měly dopravovat k drtiči, který je drtil za účelem odtučnění, pak byly přeneseny do extrakčního aparátu, kde byly pomocí odtučňovací látky odtučněny a suché se mohly dále zpracovávat.¹⁸

Také valná hromada společnosti v Hodicích dne 16. června 1938 hodnotí rok 1937 konstatovala uspokojující stav; i když se v roce 1937 vyrobilo o 2 vagony salámu méně než v roce 1936, přesto fakturace vzrostla z 11 801 610,60 Kč v roce 1936 na částku 15 888 756,40 Kč v roce 1937. Větší výrobou se celková reže snížila o 7,5 %. Potíže se surovinou pro továrnu však neustaly, protože bylo v zahraničí vypěstováno více bagounů než v předešlých letech. Na těchto zahraničních trzích si společnost nemohla zajistit suroviny za průměrné ceny, protože Německo a Itálie přeplácely suroviny ve všech produkčních oblastech, aby si tak zajistily co nejlepší jakost vepřového dobytka. Dřívější hlavní dodavatelé továrny v Hodicích Jugoslávie a Maďarsko pak v důsledku těchto skutečností nebyly schopny továrnu zásobit jakostním zbožím jako dříve. Přesto zavládla ve společnosti spokojenost s ročním výsledkem a bilanční přebytek 437 875,50 Kč umožnil navrhnout i vyšší dividendu. V rámci akce na obranu státu se správní rada usnesla darovat na fond na obranu republiky částku 100 000 Kč.

Zisk 437 875,50 Kč za rok 1937 byl pak rozdělen: 12 % účet dividendy 336 000 Kč, všeobecnému rezervnímu fondu 30 000 Kč, dozorčí radě 6 000 Kč, tantiémy správní radě 28 000 Kč a na nový účet bylo převedeno 37 875,50 Kč.

Z investičních akcí byla provedena v roce 1937 nadstavba hlavní budovy továrny o třetí patro a zřízena zde čtvrtá udírna nákladem 376 676,60 Kč. Splněním tohoto investičního plánu se zvýšila výrobní kapacita továrny o 20 %, takže po technické stránce výroby zde bylo dosaženo uspokojujícího stavu.¹⁹

Národní banka československá poskytla v roce 1937 společnosti v Hodicích úvěr ve výši 800 000 Kč.²⁰

I valná hromada společnosti v Krahulčí dne 19. června 1938 hodnotila rok 1937 příznivě, když konstatovala, že vlna konjunktury, která již v roce 1936 zasáhla celou řadu podniků, se projevila v roce 1937 také v Krahulčí. Podnikání v tomto roce vyneslo přebytek a zisk 279 832,58 Kč. Dosažení této částky se přičítalo mírně zvýšenému odbytu, hlavně ale zvýšení kvalitních výrobků, což byl důsledek vzestupu důchodů obyvatelstva. Fakturace se v roce 1937 zvýšila na 23 547 128,80 Kč oproti roku 1936, kdy dosáhla 22 770 095,85 Kč. Ze zisku za rok 1937 ve výši 279 832,58 Kč byla provedena dotace fondům, a to: na fond dubios 40 512,90 Kč, na fond zvláštní daně výdělkové, příspěvek na fond na obranu republiky a na mimořádnou daň výdělkovou celkem částku 90 000 Kč a po odečtení amortizace 42 367,66 Kč zbylo 106 952,02 Kč. Tato částka pak byla rozdělena následovně: spolu s převodem čistého zisku za rok 1936 ve výši 28 147,78 Kč dosáhla 135 099,80 Kč, což po odečtení odměny dozorčí radě ve výši 3 000 Kč bylo 132 099,80 Kč. Protože vyhlídky na další vývoj československého a světového hospodářství vzhledem k nejistým politickým poměrům té doby nebyly příznivé, doporučila správní rada nevyplácet ani za rok 1937 dividendu a vykázaný zisk spolu s převodem zisku z minulých let přidělit všeobecnému rezervnímu fondu k vnitřnímu posílení podniku. Na návrh správní rady společnosti byl také sloučen rezervní fond ke krytí ztrát v částce 5 432,52 Kč se všeobecným rezervním fondem.

Dne 12. července byla zapsána u krajského soudu v Jihlavě kolektivní prokura ředitelům C. Jebavému a J. Součkovi.²¹

Továrna měla potíže s nevyhovujícími jatkami, neboť z rozhodnutí Zemského úřadu v Brně měla být vybudována nová.

Rok 1938 přinesl všem čtyřem závodům masného a uzenářského průmyslu na jihozápadní Moravě po tři čtvrtletí stále zaměstnání a konjunkturu v odbytu výrobků, která

byla navíc zvýšena nebezpečím vypuknutí hrozícího válečného konfliktu se sousedním nacistickým Německem.

Satrapova továrna ve Studené tehdy zaměstnávala na 280 dělníků a zaměstnanců a vývoz kromě na domácí trhy šel také do ciziny, především do Velké Británie, USA a Itálie, kam byly vyváženy párky v konzervách, šunky a masové konzervy. Navíc továrna měla dobrý odbyt také ve svých továrních prodejnách po celé republice.²²

Také výroba a počet zaměstnanců v závodě v Kostelci se v průběhu roku až do září neustále zvyšoval. Jestliže v únoru pracovala továrna na 50 % výkonu a zaměstnávala 185 dělníků a zaměstnanců, v červenci pracovala již na 70 % výkonu a zaměstnávala 215 osob a k 1. říjnu byla v plném provozu a zaměstnávala na 260 osob.²³

Do slibného hospodářského vývoje však i zde zasáhly události kolem Mnichova koncem září 1938, jejichž důsledkem byla okupace pohraničního území Československa nacistickým Německem. Ihned následovala nejistota a stagnace výroby, takže koncem roku 1938 vyráběla továrna v Kostelci jen na 40 % svého možného výkonu a zaměstnávala 200 osob.

Nejistota v dalších odbytových možnostech a snížení odbytu výrobků v důsledku ztráty trhů v odtrženém pohraničí pak přivedly společnost v Kostelci k tomu, že se obrátila dne 30. listopadu 1938 na Okresní úřad v Jihlavě se žádostí o povolení výroby rybích konzerv, která měla nahradit ztráty ve výrobě tradičních výrobků továrny. Komisionální jednání o této záležitosti se odbývalo 14. prosince v Kostelci. Společnost chtěla umístit výrobu rybích konzerv v novostavbě, která měla stát v zadní části továrního dvora poblíž extrakce kostí. Měly se zde zpracovávat mořské ryby, zejména sledě, dovážené ve speciálních mrazicích vozech z Nizozemí, Německa a Anglie. Z tovární vlečky měly být ryby převáženy do nové rybárny, kde po zbavení šupin a vyčištění měly být konzervovány solením jako ryby uzené či marinované, uzené pak ukládány do beček a marinované do plechovek a soudků. Tato výroba měla být sezónní v měsících srpnu až březnu, přičemž se plánovalo v jedné sezóně zpracování až 300 vagonů ryb. Zaměstnáno při této výrobě mělo být až 120 osob.²⁴

Vzhledem k brzkému vypuknutí války však tyto záměry již nebyly realizovány, neboť továrna plnila dále svůj výrobní program, avšak ve prospěch nacistického wehrmachtu.

Ještě v roce 1938 byla v Kostelci dána do provozu nová sušárna postavená nad dosavadní lednicí, jejíž povolení k užívání vydal Okresní úřad v Jihlavě dne 13. září 1938.²⁵

Přes nepříznivé poslední čtvrtletí roku 1938, kdy politické události zkomplikovaly situaci, bylo v bilanci vykázáno jako zisk 976 844,60 Kč.²⁶

Také společnost v Hodicích přes pokles v poslední čtvrtině roku 1938 vykázala za celý rok zisk 570 867,17 Kč.²⁷

Události roku 1938 se citelně dotkly také továrny v Krahulčí, pro kterou okupace pohraničí znamenala úbytek možností odbytu o 40 %. Tento úbytek byl způsoben jednak ztrátou zákazníků, jednak ztrátou prodejen, a to zejména těch, které v pohraničí dosahovaly nejvyšších tržeb. Počet prodejen a skladů továrny se tak snížil o polovinu a společnost zde dále doznala ztrát v investicích, jakož i pohledávkách za dlužníky. Odbyt v jednotlivých měsících roku 1938 byl pro společnost dobrý a v předmobilizačním období prudce stoupl, aby pak poklesl. Během zářijové mobilizace nastoupili vojenskou službu téměř všichni zaměstnanci, takže provoz továrny byl na 3 týdny přerušen a prováděly se zde pouze nejnnutnější udržovací práce.

Obrat za rok 1938 vykázal částku 25 021 236,30 Kč, což bylo ve srovnání s rokem 1937 - 23 547 128,80 Kč – opět zvýšení. Ze zisku dosaženého za rok 1938 ve výši 457 821,12 Kč byly před uzávěrkou provedeny dotace fondů a rezerv následovně: rezervě běžných dubios 60 000 Kč, ke krytí ztrát na pohledávkách za dlužníky v pohraničí 150 000 Kč, rezerva na zvláštní daň výdělkovou 112 166,75 Kč, takže v bilanci vykázaný čistý zisk činil 135 654,37 Kč. Z toho pak bylo přiděleno pro dozorčí radu 3 000 Kč a zbytek 132 654,37 byl převeden na všeobecný rezervní fond k vnitřnímu posílení podniku. Výsledky roku 1938 pak dovolily ještě provést mimořádné odpisy ve výši 32 570,82 Kč.

Jak konstatovala valná hromada dne 17. června 1939, která hodnotila rok 1938 již pod dojmem proběhlých politických událostí posledních měsíců, pouze cestou největší úspornosti, zajišťování mobilnosti a další odbytové expanze v rámci daných možností měla společnost kráčet do nejisté budoucnosti.²⁸

Tato nejistá budoucnost čekala všechny čtyři závody masného a uzenářského průmyslu na jihozápadní Moravě s blížící se válkou. Po jejím skončení pak došlo k radikálním změnám majetkových poměrů v souvislosti s tehdejším celospolečenským vývojem v Československu.

POZNÁMKY:

- 1 Moravský zemský archiv (MZA) v Brně, H 373 Masný průmysl Kostelec, kart. 1, protokoly valných hromad.
- 2 Podnikový archiv ČNB (PAČNB) Praha, sign. ŽB S IV/a-P 1185.
- 3 MZA Brno, H 374 JOB Hodice, kart. 1, protokoly správních rad a valných hromad.
- 4 Tamtéž.
- 5 Tamtéž, H 376 JASA Krahulčí, kart. 1, protokoly správních rad a valných hromad.
- 6 Tamtéž, H 373, kart. 1.
- 7 Státní okresní archiv (SOkA) v Jihlavě, Okresní úřad Jihlava, pres. 1148/35.
- 8 MZA Brno, H 374, kart. 1.
- 9 PA ČNB Praha, sign. ŽB S I/c-67.
- 10 Tamtéž, sign. ŽB S I/c-66 a S I/c-67.
- 11 Tamtéž, sign. ŽB S I/c-68.
- 12 MZA Brno, H 376, kart. 1.
- 13 Tamtéž, H 373, kart. 1.
- 14 SOkA Jihlava, OÚ Jihlava, kart. 760.
- 15 MZA Brno, H 374, kart. 1.
- 16 Tamtéž, H 376, kart. 1.
- 17 Tamtéž, H 373, kart. 1.
- 18 SOkA Jihlava, OÚ Jihlava, kart. 760.
- 19 MZA Brno, H 374, kart. 1.
- 20 PA ČNB Praha, sign. NBČS - VII, k. č. 3/131.
- 21 MZA Brno, H 376, kart. 1.
- 22 Tamtéž, H 375 J. Satrapa Studená, kart. 1.
- 23 SOkA Jihlava, OÚ Jihlava, pres. 137, 1154, 1427, 1618/38.
- 24 Tamtéž, kart. 760.
- 25 Tamtéž.
- 26 MZA Brno, H 373, kart. 1.
- 27 Tamtéž, H 374, kart. 1.
- 28 Tamtéž, H 376, kart. 1.

Fleisch- und Wurstwarenfabriken in Südwestmähren in der zweiten Hälfte der 30er Jahre (1934 – 1938)

Bohumír Smutný

Nach der Überwindung der Wirtschaftskrise begann sich die Wirtschaft in der Tschechoslowakei seit 1934 von ihren Folgen zu erholen und in einigen Wirtschaftszweigen kam es erneut zur Konjunktur, die bis zum Ende der ersten Republik andauerte.

Der gesamte Fleisch- und Wurstwarenverbrauch steigerte sich seit 1934 allmählich und dieser Anstieg dauerte ununterbrochen bis 1938 an und machte sich eher bei den billigeren Produkten bemerkbar. Zur Stagnation kam es beim Fettvertrieb, bei dem sich sowohl die ausländische Konkurrenz, als auch die Erzeugung von Kunstfetten auswirkte. Diese Tatsachen beeinflussten auch die Produktion in der Fabrik in Kostelec (Wolframs), die im Jahre 1935 ihr Aktienkapital aufstockte. Die Aktiengesellschaft für Wurst- und Genußmittelerzeugung in Hodice, die die Erzeugung der ungarischen Salami nachzuahmen versuchte, wurde von der Einfuhr der Rohstoffe aus Ungarn, Rumänien und Jugoslawien abhängig. Die Rohstoffabnahme aus den Staaten der sgn. "Petit entente" wurde von tschechoslowakischen Behörden aus politisch-wirtschaftlichen Gründen bevorzugt, obwohl die Fabrik bei der Einfuhr der Mastschweine aus Jugoslawien zahlreiche Probleme hatte. Sie mußte sich auch mit Verlusten bei der Bezahlung der Luxussteuer abfinden, die ihr für die Erzeugung der Wurst Marke JOB, einer Nachahmung der ungarischen Salami, bemessen wurde. Im Gerichtsverfahren verlor die Firma ihren Streit mit den Steuerbehörden, obwohl sie nachzuweisen versuchte, daß ihre Nachahmung der ungarischen Salami nicht die Qualität des Originals erreichte.

Die Gesellschaft JASA in Krahulčí investierte weitere Mittel in die Erzeugung der koscheren Konserven und Wurstwaren für jüdische Abnehmer. Die Bilanzergebnisse aller genannten Fabriken waren aktiv. Eine Bedrohung für sie war das Bemühen um ein monopoles Rindviehsyndikat in der Tschechoslowakei, infolgedessen man mit einer Erhöhung der Rohstoffpreise hätte rechnen können.

Die Tierproduktion in der Tschechoslowakei in den Jahren 1934 und 1935 hat während der trockenen Vegetationsjahre Schaden erlitten, der Futtermangel hatte die Verminderung der Nutztierbestände sowie den Mangel an Schlachttieren auf dem Markt zur Folge. Der Ankauf erfolgte dann zu erhöhten Preisen. Die Fabrik in Kostelec investierte weiter in die Bautätigkeit und im Jahre 1935 gelang es ihr, einen günstigen Auftrag für die Konservenerzeugung von der Armee zu gewinnen. Sie wurde für eine der modernsten Wurstwarenfabriken in der Republik gehalten. Sie investierte auch in die Anlage für die Knochenextraktion, was die Kosten für den Produktionsabfall begleichen sollte. Die Fabrik in Hodice bezog gemäß dem Regierungswunsch die Rohstoffe vor allem aus Jugoslawien, in der Erzeugung der ungarischen Salami mußte sie auf dem Binnenmarkt mit ausländischer Konkurrenz vor allem aus Ungarn kämpfen. In die Produktionsanlagen investierte auch die Fabrik in Krahulčí und J. Satrapa kaufte im Jahre 1935 die Gebäude der ehemaligen Textilfabrik in Rozkoš bei Strmělov, wo die Erzeugung von Blechverpackungen aufgebaut wurde.

Nach den trockenen Jahren kam es im Jahre 1936 zu einer Besserung im Futtermittelvorrat für das Nutzvieh, was eine Erhöhung der Viehbestände hervorrief. Der Mangel an Schlachttieren dauerte jedoch noch eine Zeitlang an und erst Ende des Jahres 1936 erhöhte sich das Angebot und die Ankaufpreise sanken. Beeinträchtigend wirkte auch der ungenügende Zollschutz der heimischen Produktion gegenüber der Einfuhr aus den Balkanstaaten.

Die Absatzkonjunktur setzte sich bis zum Jahre 1938 fort, in dem die Fleisch- und Wurstwarenfabriken bis zur Septembermobilisierung über ihre volle Kapazität hinaus produzierten, obwohl dieses Jahr bereits vom drohenden Konflikt mit dem nazistischen Deutschland geprägt wurde. Die vielversprechende wirtschaftliche Entwicklung wurde durch das Münchener Abkommen und die Okkupation der Grenzgebiete negativ beeinflusst. Die Unsicherheit im Vertrieb und der Absatzrückgang infolge des Verlustes der Auslandsmärkte verursachten eine markante Produktionssenkung der Wurstwarenfabriken. Die Produktion in Krahulčín erreichte z.B. nur 40 % der Produktionskapazität. Ende 1938 erwartete die vier genannten Fleisch- und Wurstwarenfabriken mit dem anrückenden Krieg eine unsichere Zukunft.

Nach Ende des Krieges kam es in den Jahren 1945–1948 infolge der gesellschaftlichen Entwicklung im Lande zu radikalen Umwandlungen in den Eigentumsverhältnissen in der ganzen tschechoslowakischen Industrie.

Übersetzung : Alena Jakubičková

Adresa autora:

**PhDr. Bohumír Smutný, Moravský zemský archiv, Žerotínovo náměstí 3/5,
656 01 Brno**